naturali ⁊ non tirānico melius est simpliciter quamlibet multitudinem r̄
gi vno prīcipe q̄ pluribꝫ prīcipibꝫ. Cuius racio ē. qꝛ plures p̄ncipes l' do
minātur vt plures et vt discordiā hn̄t adiuicē. vel vt sūt vnū ⁊ vt habent
ꝯcordiā adinuicē Si vt plures: et vt discordes sūt tale dn̄um ꝑpetuari n̄
potest. dicēte saluatore luc. xi. Omne regnū in se diuisū desolabit̄ et domꝰ
sup̄ domū cadet Si vo dn̄antur vt vnū sūt et vt adinicē hn̄t ꝯcordiā ⁊ v
nitatē. Cū ꝓpter qd̄ vnūqd̄qꝫ tale et illud magis. exq̄ dn̄ari plures in tm̄
ē bonū regimē in q̄ntū tenet locū vnius. melius ē ꝑm rectū dn̄um dn̄ari
vnū q̄ plures. vnde ph̄s in fine. xij. metha. d̄t. q̄ qꝛ encia nolūt male dis
poni. nec bona ē pluralitas prīcipū et p̄ncipatuū. Ideo ꝯcludit vnus er
go p̄nceps ⁊ vnus p̄ncipatus ¶ Ad primū ergo est d̄d. qꝛ etsi plures im
paratores eēnt per seipsos nō possēt oīa videre et cognoscere n̄ haberēt eis
adiūctos multos sapiētes et multos vidētes. debet ergo īperator ⁊ quilibꝫ
aliꝰ p̄nceps mltos sapiētes sibi adiūgē de quoꝝ ꝯcilio videat ⁊ delibēt q̄ a
gēda sūt eciā cū eū irasci ⁊ ꝑtbari ꝯtīgit sapiētū ꝯcilio vti debꝫ. Vn̄ scribit̄
hester p̄mo. q̄ iratus rex assuerus et nimio furore succensus interrogauit
sapiētes. qui ex more regio semp̄ ei adherāt. et illoꝝ faciebat cūcta ꝯcilio
sciētiū leges ac iura maioꝝ ¶ Ad secundū ē dicēdum. qꝛ virtus vnita po
tētior ⁊ fortior ē seipsa dispersa. fortius ē īperium per dn̄um vnius q̄ per
dn̄um pluriū. potissime qn̄ plures p̄ncipes regūtur dn̄o vnius ¶ Ad. iij.
ē dicendū. q̄ r̄cte dominātē nō ꝯtingit perūti seu corrūpi. nisi velit sperne
re ꝯcilium bonoꝝ. ⁊ adherere ꝯcilio maloꝝ: mō quo fecit iheroboam filiuꝰ
salomonis qui spreto cōcilio senū adhesit cōcilio iuuenū Sꝫ tūc magis cē
sendus est tirānizare q̄ recto regimine īperare

¶ Questio. xxxvi. ¶ De īperij deriuatione

Nunc cōsiderādum est de īperij deriuatione Circa quod querū
tur septē. Primo. Vtrū papatus fuit ante īperiū. Secūdo Vtrꝫ
papatus deriuatus sit ab īperio. Tercio. Vtrū papa saltem tē
porale dominiū ab imperio recognoscat. Quarto. Vtrū imperator in do
minio tēporalium sit maior papa. Quinto. Vtrū imperator sit maior pa
pa in dignitate. Sexto. Vtrū impeātor sit maior p̄p in causalitate. Sep
tio. Vtrū īpator sit maior p̄p in auctoritate

Ad p̄mū sic ꝓcedit̄ Videt̄ em̄. q̄ ante fuerit imperiū q̄ p̄ptus. qꝛ in p̄
mo statu ante peccatū fuisset dn̄um. Sed̄m em̄ ph̄m. Vigētes in
tellectu sūt apti dn̄ari et alijs imperare. Pollētes vo viribꝫ corporalibuꝰ
debent alijs ꝑuire ⁊ mīstrare. Planū ē em̄. q̄ in p̄mo statu ante pc̄m a
liq̄ viguissēt magis intellcū ⁊ aliqui minus ¶ P̄ in secūdo statu post pc̄m
tēpore legis nature fuit dn̄um regale. Scribit̄ em̄ geneꝭ. xv. q̄ quatuor
reges pugnauerūt adūsus q̄nqꝫ in valle siluestri necdū erat dn̄um p̄ple

¶ Pr̄ tpe legis scripte saul fuit rex primus in israhel nōdum instituto pa
patu ¶ P̄ ꝓptus incepit in petro. ꝫ ante fuerūt multi impatores. sicut pa
tet de tiberio et iulio cesare et de multis alijs ¶ In contrarium est. qꝛ idez
est dm̄um pape et dm̄um xp̄i. sicut idē est dominiū delegātis ⁊ delegati. pe
trus autē et alij apostoli xp̄i legati fuerūt Iux̄ illud. ij. ad Chor. v. ꝑ xp̄o
em̄ legacōe fungimur. ꝫ de dominio xp̄i scribit̄ ꝓuer. viij. ꝑ me reges r̄g
nāt et legū cōditores iusta decernūt. ꝑ me p̄ncipes impant et potētes de
cernūt iusticiam ¶ R. Dicendum. ꝙ de dominio legali seu impiali duplici
ter possumus loqui. Primo vt est vsurpatū ⁊ tirānicum Secūdo vt ē na
turale et polliticū. Primū est ꝑmissū in penā dampnātium et in penā pec
cantiū atqꝫ in correctionē malorꝫ Secūdum est cōcessum in remediū pec
cati ꝓpter pacem iustorꝫ. Primū ergo dominiū vsurpatū et tirānicum fu
it ante sacerdotium. Dicit em̄ aug⁹ v. de ciui. dei c. xix. ꝙ primus regū ter
re fuit ipse Chayn. secūdus eius filius enoch. in cuius nomine vbi r̄gna
retur cōdita est ciuitas. vnde scribit̄ gen̄. iiij. ꝙ cognouit Cayn vxorē suā
et cōcepit et peperit Enoch et edificauit ciuitatē quā nominauit ex nomi
ne filij enoch. postmodū omnes geniti ex maledicto semine Cayn. vsur
patiue et tirānice dm̄um sibi acquisiuerūt. Sꝫ dominiū naturale et polli
ticū et recto ⁊ iusto titulo acq̄ situm secutū est sacerdotiū. qꝛ tale dm̄um in
ministeriū sacerdocij et in tuicōem et defensionē ecc̄ie cōcessū est. Vnde d̄t
Ysidorus in libro de sūmo bono. Cognoscant p̄ncipes seculi deo debere ra
cionem reddere ꝓpter ecc̄iam quam a xp̄o tuendā suscipiunt. nam siue au
geatur pax ecclesie ꝑ fideles p̄ncipes siue soluatur ꝑ principes fideles ille
ab eis racōem exigit qui eorꝫ potestati suam ecclesiā credidit. Planū est
autē ꝙ sacerdotiū statim post diluuiū institutum fuit in ꝑsona melchise
dech qui sūmū sacerdotem qui nūc est significabat. sicut expresse dicit glō.
gen̄. xiiij. Vnde sup illo verbo. hic est em̄ melchisedech sacerdos dei summi
Dicit ihero. ꝙ melchisedech aiūt hebrei fuisse sem filiū noe et cōputatione
ānorꝫ ostēdūt eum vsqꝫ ad ysaac vixisse et omnes p̄mogenitos a noe vs
qꝫ ad aaron sūmos pōtifices fuisse. ita vt omnes qui iusto titulo dominio
naturali et pollitico sumpserūt dominium ad reipublice defensionē et ec
clesie dei tuitionem vere ꝑ sūmos sacerdotes ordinati sunt ¶ Ad p̄mū er
go est dicēdum ꝙ dominium vt dicit nature gradus distinctionem fuissꝫ
ante peccatū. ꝫ vt d̄t viciorꝫ correctionē et seruitutis subiectionē. qꝛ q̄ facit
peccatū ꝑuus ē peccati ante peccatū nō fuissꝫ ¶ Ad. ij. est dicēdum ꝙ tē
pore legis nature dominiū regale vt fuit vsurpatū et tirānicū fuit ꝑmis
sū in punicōez peccatorꝫ. qꝛ deus ypocritā facit regnaē ꝓpter peccata ꝓpli. ꝫ
dominiū naturale et polliticū vt fuit ꝯcessum in r̄mediū peccati ad reipu.
defensionem et ecc̄ie tuitionē secutum est sacerdotium. quia sacerdotium

est ordinatū in remedium peccati principaliter et affectiue. Dominiū vero
regale seu iperiale est ordinatū in remediū peccati ministerialiter et ōmi
niculatiue Unde dicit glosa ggā. numeri xxx v. q̄ post mortē sūmi pontificis
homicida iubetur reuerti ire in terrā suā qr humanū genus peccādo mor-
tem sibi intulit sed post mortē veri sacerdotis xpi absolucōez sui reatus ac
cepit ¶ Ad terciū est dicendum q̄ saul cōstitutus est rex ex clamore ppli
quasi in contemptū samuelis p illo statu locū sūmi sacerdotis tenētis. vñ
ex hoc a deo reprobatus est et tamen nō nisi per samuelē in regē ordinat9
est. Unde scribitur primo regū octauo q̄ quia displicuit ꝑmo ppli petenti
regē in oculis samuelis dñs dixit ad eū. audi vocem ppli in omnib9 que lo
quūtur tibi quia te nō abiecerunt sed me. ne regnē sup eos ¶ Ad quartū
est dicendū q̄ dominiū ꝓple possum9 considerare tripliciter vel quantū ad
figurā vel quantū ad psonā vel quantū ad officiū. Quantū ergo ad figu
rā officiū ꝓple precessit omnes impatores a omnes reges qui iusto titulo
naturalī a politice dominiū sūpserūt qr sūmū sacerdotiū in melchisedech
figuratū a significatū est vt dictū est supra per glosam. ibe. Quantū vero
ad psonam vex est q̄ dominiū ꝓple in beato petro incepit qui fuit primus
ꝓp quē planū est plures ipatores et reges precessisse in temporaliū admis
tratione nō autē quātū ad ipsius dominij iurisdictionē quā nec ante nec
post nullus rex vel impator habere potest. nisi a xpo et p cōsequens nisi a
ꝓ quia potestas xpi eterna est que nō auferetur et regnū eius quod non
corrumpetur vt scribitur danielis vij. Sed quantū ad officiū ꝑm immedi
atam administracōnē aliquorū temporaliū et ꝑm literam executionē om
niū spūaliū in tota orbe terrar officiū ꝓple post cōstantinū iperatorē icepit
Ho secundum sic proceditur videtur q̄ ꝓpatus deriuatus sit ab imperio
Habetur enī ꝑmo machab. iiij. q̄ iudas machabeus q̄ fuit dux ppli
iudeor elegit sacerdotes sine macula vt mūdaret sancta a sic sacerdotium
vt videtur deriuatum est a iudicibus et regibus et per consequens papa
tus ab imperio ¶ Preterea electi ab electoribus deriuantur. Scribitur
in gestis beati greg. q̄ cū electus essz in papam a ipse coronaretur pōtificat
ē dignitatē refugere scripsit Mauricio impatori vt sue electioni ñ prete-
ret assensum hoc idem habetur expresse xpi. di. c. in nomine dñi. q̄ impa
torū consensus requirebatur in electione sūmi pontificis. ¶ Ꝑ pesse alij9
ꝓpriū est gentium Dicit enim glosa. sup illo verbo luce xxij. Scitis quia
principes gentiū dominantur eorū a qui potestatem habent sup illos be
nefici vocātur q̄ priuatū habere sup alios gentile esse saluator ondit. Et
ideo mētem discipulorū estuantem compacōne gentilium extinxit. Cum er-
go papale a sacerdotale dominium presidentiam quandam super alios
impōtet ab imperatoribus gentiliumtale dominiū videtur esse deriuatum

¶ In cōtrariū est quia sicut materia est ꝓpter formā ita tempale et corpo
rale videtur esse ꝓpter spirituale· dominiū ergo impiale deriuatur et ē ꝓp
ter ipsū dominiū ꝓple nō autē ecōuerso· ¶ Rñsio Dicendū ꝙ ista questio
soluit̄ ꝑ illud qd̄ habetur extra de ma· ⁊ obe· vbi ꝓp rñdens impatori sic di
cit· Nosse debueras ꝙ fecit deus duo magna luminaria ī firmamēto celi
luminare maius vt p̄essꝫ diei· ⁊ luminare minus vt preessꝫ nocti· vtrūqꝫ
magnū· sed alterū maiꝰ· ad firmamētū ergo celi hoc est vniuersalis ecc̄ie
fecit deus duo mag̃ luīaria· quia duas instituit dignitates q̄ sūt pōtifica
lis auctoritas et regalis potestas sed illa que preest diebꝫ puta spūalibꝫ
maior est· que vero carnalibꝫ minor vt quāta est inter lunam et solem tā
ta inter pōtifices et reges differentia cognoscatur· Planū est autem ꝙ lu
na deriuatur a sole quātum ad eius formacōꝫ qꝛ ex illa luce que facta de
scribitur in gen̄· prima die ~~tertio~~ quarto die postmodum formatus ē sol· primo vt
dyonisius dicit· deinde luna ac alie stelle et quantū ad eius lucis recepcō
nē· qꝛ luna a sole suā lucē recepit Vñ pater oīm planetaꝝ ꝑ astrologos
ip̄e sol describitur· sic dominiū impiale vel regale deriuatur a dominio pa
pali vel sacerdotali quātū ad eius formacōnem vel quātū ad eius dignita
tis vel auctoritatis recepcōeꝫ· ¶ Ad primū ergo ē dicēdū ꝙ iudas ma ch
abeus nō elegit sacerdotes quantū ad officiū sed quantū ad ꝑsonas qꝛ de
deputatis ad officiū sacerdotale illos elegit quos ex sāctate vite et fama
ꝓpl̄i magis cognouit habere voluntatē in lege dn̄i· ¶ Ad scd̄m est dicēdū
ꝙ qñqꝫ papa in ecc̄ia primitiua ꝓpter vlulacōeꝫ hereticorū cōcessit aliqd̄
ius impatoribꝫ ⁊ regibꝫ tam in sūmi pontificis electione quā ī ecc̄ie guber
cōne ideo ꝓ illo tunc ad depressionē inimicoꝝ indigebat regum et impato
rum auxilio Sed postmodū reassumpsit sibi gladiū correctioins eorū et
reaccepit eis ius ecclesiasticū qd̄ eis ex cōdicōne ipsorū nō conueniebat·
¶ Ad terciū est dicendū ꝙ in iusto dn̄o nō includit̄ fastꝰ vel ābiciositas
supbie hoc em̄ sine dubio gentile est· Scribit̄ em̄ ecclesiastici· xxxij· Recto
rē te posuerūt noli extolli· esto in eis sicut vnꝰ ex illis· ꝫ quātū ad benigni
tatē cōsulendi ⁊ regendi q̄ iusto dominio supportatur sacerdotale et ꝓple
dominiū non deriuatur ab imperio ⁊ dominio gentiliū ꝫ magis ecōuerso·
Ad tercium sic proceditur videtur enim ꝙ papa saltem dominium
temporale ab imperatore recoguoscat· scribitur enim xcvij· di· c· con
stātinus· ꝙ dictus īperator cōstātinus coronā et oēm regiā potestatem vel
dignitatē in vrbe Romana et in ytalia ⁊ in ꝑtibꝫ occidentalibꝰ apostolico
cōcessit ¶ P̄ scribit̄ eodē capitulo beato siluestro et omībus successoribus
eiusdē in p̄senti tradimꝰ pallatiū nostri impij latranēsi deinde dyadema
videlicꝫ coronā capitis nr̄i simul ⁊ frigiū simulqꝫ clamidē purpureā atqꝫ
tunicā coccineā necnō omīa impialia indumenta et diuersa ornamenta

et omnem ꝓcessionē impialis culminis et gloriam ptātis nostre ¶ Pad
dit in dicto capitulo decreuimꝰ itaqꝫ et hoc vt ipse beatus siluester ⁊ suc-
cessores eius dyademate videlicet ⁊ corona quā ex capite nostro illi cōces
simus ex auro purissimo et gemmis p̄ciosis vti debeant ꝓ honore beati pe
tri. ¶ In cōtrariū ē qꝛ dominiū spūale ꝑꝑ a nullo recognoscit nisi a deo er
go nec dominiū temporale nō nisi a deo recognoscere debꝫ alias ꝑꝑ per eui
dentiam facti duo principa essē fateretur. vnū spūalium ⁊ aliud tempora
lium quod fuit error manicheoꝝ vt aug̃. dicit ¶ Rn̄sio Dicendū ꝙ domini
um tēporale quantū ad pn̄s tripliciter possumus considerare. primo quan
tū ad ipsorū temporaliū tyrānice ⁊ vsurpatīe ablatoꝝ restitucōeꝫ Possūt
em̄ aliqui tyrannice ⁊ vsurpatiue dominiū temporale habere vel quantū
ad acquisicōnē quia iniusto titulo ⁊ tyrannice huiusmodi dominiū accipe
runt vel quantū ad vsū ⁊ execucōnē qua nō vtuntur ad ꝓtectionē ⁊ defen
sionē ecclesie sicut ministerialiter vti debent. multi nāqꝫ impatores ante
xp̄i aduentū dominiū tēporaliū forte iusto titulo acciperunt ⁊ si per electi
onē ꝑꝑli vel eorū ad quos ꝑtinebat domini effecti sunt qꝛ tamen tali domi
nio nō ministerialiter vtebantur in obsequium ecclesie ⁊ in defensionē ec
clesiastice discipline sed potius ad eius impugnationē tale dominiū tyrā
nicū et vsurpatū censendū erat. Dicit em̄ ysidorus in li. de sūmo bono. ꝙ
principes seculi nō aliter intra ecc̄iā ptātis adepta culmina iuste tenent
nisi vt per eandē potestatē disciplinā ecclesiasticam muniant et defendant
Secdo temporaliū dominiū possumꝰ cōsiderare quātū ad īmediatā admīs-
strationē quā īperatores ⁊ reges et alij principes seculi habēt et habuerēt
aliter domini tēporales nō appellarent̄ n̄ tēporaliū immediatā admīstrati
onē haberēt Tercio tale dominiū possumꝰ cōsiderare quantū ad vniuersa
lē et totalē iurisdictionē. Totalis em̄ et vniuersalis dn̄s spūaliū et tempo
raliū est ipse xp̄us et vicarius eius sūmus pontifex. Colūpne em̄ celi con
tremiscūt et pauēt ad nutū eius et sub eo curuātur qui portant orbem vt
scribit̄ ī iob. Primis ergo duobꝫ modis ꝑꝑ bene p̄t recognoscere dominiū
tēporale ab īperatoribꝫ et regibus qꝛ quantū ad eoꝝ tyrannice et vsurpa
te ablatorū restitucōeꝫ et quantū ad eorū īmediatam admīstrationē ec-
clesia ab īperatoribꝰ recepit et recipit temporalia. Sed quātū ad vniuer
salē iurisdictionē dominiū tēporale a nullo recognoscit nisi a deo huius sig
nū est qꝛ si ꝑꝑ iniuste tēporalia reciperet vel ꝙ iniuste vteretur corā nullo
principe possꝫ ꝯuenire et a nullo possꝫ iudicari nisi a deo solo. Et per hunc
modū p̄t responderi ad oēs rationes supius adductas qꝛ beatꝰ siluester
nō recipit illa tēporalia a Constātino quantū ad dominij recognitionem
sed quantum ad immediatā aliquorū tēporaliū administrationē quorū
ecc̄ia ante n̄ habebat vel quātū ad ipsius ecc̄ie et fidei catholice defensionē

quia sicut dictus cōstantinus antē receptōez baptismi vtebatur dominio
temporalium tyrānice et vsurpatiue ad ecc̄ie impugnacionem ⁊ xp̄ianoꝝ
p̄secucōnem ita postmodū sicut dei minister vsus est tali dominio ad ecc̄ie
exaltacōnem et xp̄iane fidei defensionem. Nam multa priuilegia cōcessit
ecc̄ie in fauorem xp̄iane fidei sicut in legenda beati siluestri habetur.

Ad quartū sic p̄cedit̄ videt̄ em̄ q̄ imp̄ator sit maior p̄p̄a in dominio
tp̄aliū. Dicit em̄ nicolaus p̄p̄ ⁊ ponit̄ xcvj. di. c. ad verū. q̄ vltra nec
imp̄ator sibi iura pōtificatus arripiat nec pōtifex iura īp̄atoꝝ vsurpet q̄m
idē mediator dei et hoīm homo xp̄us ihesus actibꝫ p̄prijs ⁊ dignitatibꝫ dis
tictis officia ptātis vtriusqꝫ discreuit. sed si p̄p̄ diceret̄ maior imp̄atore in
temp̄alibꝫ vsurpaēt ius eius. ergo nec debꝫ dici maior ip̄o in tali dominio
¶ P̄ iuramentū fidelitatis prestatur ab ep̄is: regibꝫ ⁊ imp̄atoribꝫ cū acci
piūt administracōez temporalium. Non aūt tale iuramentum prestatur
p̄p̄e. ergo in dm̄o temporalium p̄p̄ nō est maior imperatoē vel quocūqꝫ alio
rege ¶ P̄ btūs amb. dicit ⁊ ponit̄ xxiij. q. viij. c. conuenior. Tp̄alia īp̄atoꝝ
sunt. et ad imperatoris palacia pertinent: ad sacerdotē vero ecc̄ie preesse
ergo imperator ē maior p̄p̄ ¶ In contrarium est q̄ in eo cuius merū dm̄ū
homo habet nō potest conueniri corā alio si delinquat. Sed quicuqꝫ xp̄ia
nus rex vel imperator si delinquat potest ꝯueniri coram p̄p̄ vt patet xj. q. i.
Quicūqꝫ litem habens. ergo nullius rei tp̄alis vel spiritualis merū et sup̄
mū dm̄ū habet nisi papa. ¶ R. Dicendū. q̄ hug. in decreto supra allegato
cū ad verū. tria videtur dicē de dm̄o imp̄iali. et p̄p̄li contraria supradictis
Primo nāqꝫ dicit q̄ imperator potestatē gladij et dignitatē imperalem nō
recepit ab ap̄lico s̄ꝫ a p̄r̄icipibꝫ ⁊ p̄p̄lo per electionē cuius cōtrarium supra
determinatū est. Quicquid em̄ fuerit de īperatoribꝫ preteritis modernorū
tamen imperatorū electio planū est q̄ pertinet ad sūmū pōtificē vel in me
diate per se ip̄m vel per electores quos ipse sūmus pōtifex ordinauit. sc̄do
dicit q̄ ante fuit imperator q̄m p̄p̄ et q̄ dicte potestates īp̄eriales et ap̄lice
sunt discrete et diuerse quoꝝ vtrūqꝫ indiget distinctione. Verū est nāqꝫ
imperatorem fuisse ante papā quātum ad personā sed nō quantū ad offi
cium et figurā. Successit em̄ p̄p̄tus ⁊ sacerdotium xp̄i sacerdotio leuitico.
Et sacerdotiū leuiticū successit sacerdotio legis nature sicut ap̄ls dicit ad
heb. vij. Vnde vniuersaliter sacerdotiū fuit ante imperiū sicut supradictū
est. nec dicte potestates sunt discrete ⁊ diuerse quasi vna non reducatur
in aliam vtraqꝫ enim est a deo imperialis et apostolica. sed apostolica et
sacerdotalis īmediate Imperialis vero mediāte ap̄plica ⁊ sacerdotali Ter
cio dicit q̄ papa sit maior imperatore ī spiritualibꝫ. Sed imperator ma
ior ē pap̄a in temp̄oālibꝫ Sꝫ si sic essꝫ pari racōne imperator possꝫ dici ma
ior xp̄o in tēporalibꝫ. Nō em̄ est imperator maior p̄p̄ in temporalibus nisi

si ꝓpter immediatū vsum et immediatā execucōez ꝑm quem modū impa-
tor maior deo dicitur qꝛ deus nō habet immediatū vsum et immediatā exe
cucōez temporaliū. Nō em̄ ipse manducat carnes thauroꝝ aut sanguinē
hircorū potat nec equitat equos p̄cedente turba famulorū et armatoꝝ et
tn̄ ipse dicit in psal. vbi ista leguntur. Meus ē orbis terre et plenitudo eius
et dn̄m vniuersorum se nominat nec qꝛ celos sibi reꝑauit terram eciā ad
vsum cōcessit filijs hominū iuxta illd psal. Celum celi dn̄o terram autem
dedit filijs hominū ꝓpter hoc dicēdū est qꝛ filij hominum sint maiores deo
in terrenis et deus sit maior homine in celestibꝫ. qd em̄ simplicit dicit sine
additamento dicit. et ideo sicut deus dn̄s vniuersorum est temporalium et
spiritualiū quantū ad vniuersalem iurisdictionem. sic ꝓp vicarius eius in spi
ritualibꝫ et tempoalibꝫ est maior quocūqꝫ alio rege vel iperatore. ¶ Ad p̄
mū ē ergo dicendū qꝛ papa non debet vsurpare immediatā execucōnē vel
admīstracōez temporaliū ne ꝓpter talem execucōnem implicet se negocijs
secularibꝫ sicut nec iperator immediatā execucōnem spūaliū debꝫ habere
tūc ei illa abusio r̄quiret qꝛ carnalis homo in rebus diuinis p̄sidē videre-
tur spūalis homo carnalibꝫ negocijs implicaret. sed ex hoc nō subtrahi
tur dominiū temporaliū ipsi pape quin in delictis et violencijs nō possit im
peratores et reges corrigere et eos dominio temporaliū priuare si contin-
gat eos forefacere. ¶ Ad scd̄m est dicendū qꝛ iuramentum fidelitatis ab
ep̄is non debꝫ p̄stari regibꝫ vel imperatoribꝫ quasi ab eis recognoscāt tē-
poralium immediatam iurisdictionē. Tale em̄ iuramentū solum p̄standū
est pape qui super tēporalia ⁊ spūalia huiusmodi iurisdictionē vniuersalē
habet in toto orbe. ꝫ bene potest eis p̄stari iuramētū vt ab eis recognoscāt
immediatā temporaliū executionē vel administracōez potissime in terris ⁊
in regnis vbi eccia immediatā administracōez temporalium nō habet.
Ad teciū est dicendū qꝛ amb. intelligit temporalia esse imperatorū quan
tum ad vsum ⁊ executionē nō quātū ad vniuersalem dominationē et trās
mutationē. dei em̄ solius ⁊ vicarij ihesu xp̄i est tale dominiū quia ad eum
spectat temporalia ⁊ regna terre transmutare et ordinare. vn̄ dicit danie
lis. iiij. Tempora quoqꝫ mutabūtur sup te donec scias qꝛ dominet excelsus
sup regnū hoīm et cuicūqꝫ voluerit dabit illud.

Ad quintum sic ꝓcedit videtur enim qꝛ imperator sit maior papa in
dignitate Scribit em̄ xc vij. di. c. ꝯstantinus qꝛ sicut dignitas impe
rialis existit decorata milicia. ita clerū sancte romane ecclesie adornari de
creuimus ⁊ patritios et ꝯsules effici nec n̄ i ceteris dignitatibꝫ ipialibꝫ eos
ꝓmisgamus decorari videt ergo imꝑatorē excedere ꝓpm in dignitate ex q̄ eius
dignitas ex dignitate impiali videtur esse deriuata. ¶ P illd qd inest cau
se et causato dignius ē in cā qꝛ i causato. Sꝫ scribitur eadē di. et c. Sicut

nostra est terrena imperialis potestas. ita sacrosanctā romanā ecclesiā decreuimus venerāter honorare ⁊ amplius q̄ nostrū imperiū terrenūq; thronū sedem sacratissimā beati petri gloriose exaltare tribuētes ei potestatē gloriam et dignitatē atq; vigorem et honorificentiam imp̄ialē. ¶ P̄ papa est vicarius xp̄i sed maior et dignior fuit xp̄us in eo q̄ imp̄ator et rex quā in eo q̄ sacerdos. Nam ī eo q̄ sacerdos passus est et mortuus ī eo q̄ rex a mortuis resurrexit. ergo maior est dignitas imp̄alis q̄m papalis ¶ In cōtrariū est qd̄ scribitur xcvij. di. c. duo quippe. vbi ex auctoritate beati amb. dicitur q̄ nō tā aurū p̄ciosius ē plūbo q̄ regia potestate dignior sit ordo sacerdotalis. ¶ R. Dicendū q̄ ad p̄ns nō sit nobis cure per auctoritatē noui vel veteris testam̄ti seu p̄ aliam racōez ostendere dignitatem p̄plem imp̄ialem excedere. s̄ solū per exempla imp̄atoꝝ gentiliū. Scribit̄ enim de allexandro imp̄atore q̄ cū veniret in iudeam cū p̄posito destruēdi et exterminādi ip̄am in visione habuit q̄ ioiade sūmo sacerdoti sibi obuiam venienti honorē deberet impendere tanq̄m sup̄iori et digniori se quod sic fecit. q̄ statī vt eum vidit pontificalib; vestib; ornatum et laminam vbi erat nomē dn̄i scriptū s̄m legē anteq̄m in fronte p̄tificis de equo descēdit dignissimeq; eū veneratus ē de quo cū ammirarētur principes eius comitatū sequentes respōdit q̄ nō ip̄m adorass; s̄ deum cuius p̄ncipatū et vicem gerebat in terris. Vnde veniens cum eo iherusalem templū dn̄i cū maximis donis honorauit atq; barbarā ꝯtra iudeos ferocitatē deponēs ip̄os ab oī tributo exemit ⁊ libertati donauit. In libello similiter sibille tyburtine scribitur q̄ cū in die natalis dn̄i templū edificatū a p̄mordio vrbis rome corruiss;. Cesar augustus intelligēs maiorem dn̄m ip̄o esse ī terra natū. p̄hibuit ex tūc ne quis eū dn̄m vocaret et cū p̄quireret diligent̄ a tyburtina sibilla quis ess; verus deus in hoc mūdo et cum illa oraculo se dedissz apparuit circa solē circul9 ⁊ in medio circuli virgo pulcherima puer gestans in gremio. Tūc sibilla ait. Respice inquit imp̄ator. Cum autē cesar stuperet ad visionem p̄dictā audiuit vocē de celo dicētem Hec est ara celi. Et imp̄atori dixit sibilla. hic puer maior te est. ideo ip̄m adora. qd̄ fecit. ex tūc p̄cepit ne aliquis eū dn̄m vocaret p̄pter qd̄ ille locus vocatur adhuc sancta maria de ara celi. Quicūq; ergo non dubitat papam verū esse cristi vicarium dubitare nō debet eius dignitatem excellere omnem terrenam dignitatem imp̄ialem et regalem ¶ Ad primū ergo est Dicen q̄ nō est dubium q̄ milicia clericalis maioribꝫ ⁊ melioribus ornamentis debet ornari q̄ milicia imp̄ialis q̄ a sacerdotali militia d̄iuata ē. Scribit̄ em̄ sapiētie xviij. q̄ in veste poderis quam habebat aaron totus erat orbis terrarum et parentū magnalia in quatuor lapidum ordinibus erāt sculpta et magnificentia dei in dyademate capiti illius erat scripta.

¶ Ad sc̄dm est dicendū q̄ causaliter noialiter nomia dignitatis ecc̄iasti
ce verū est q̄ deriuata sunt a gentilib; magis q̄m a iudeis ⁊ potius imita
mur gentiles in talib; dignitatib; q̄ imitemur iudeos nō obstāte q̄ in sa
cerdotio iudeorū sit figuratū sacerdotiū xp̄i quantū ad dignitatē et cau-
salit̄ effectualiter dignitas imp̄ialis ⁊ regalis magis sit deriuata a digni
tate sacerdotali q̄ ecōuerso· quia lex illa iudaica vbi dignitas sacerdota
lis describitur p̄ticularis, erat respectu ritus gentiliū qui dispersi erāt vni
uersaliter p̄ vniūsū orbem· Vnde ecc̄ia nr̄ā que catholica est et vniuersa-
lis magis in dignitate imitat̄ ritū gentiliū imp̄atorū q̄ sacerdotiū iudeo
rū· ¶ Ad terciū ē dicendū q̄ xp̄us vnus et idē fuit rex ⁊ sacerdos dignior
tn̄ fuit vt liceat sic loq̄ inquantū sacerdos q̄m in eo q̄ rex quia dignius
fuit sua oblatione in cruce mortē vincere ⁊ celestē ianuā fidelib; apire q̄
a mortuis resurgere· Vel potest dici q̄ dignitas xp̄i inquantū rex accipit̄
quantū ad p̄miū glorie resurrectionis· ꝫ dignitas xp̄i inquantū sacerdos
sumit̄ q̄ntū ad meritū fructuose passionis· Pn̄ non ē incōueniens q̄ alio
et alio respectu vna dignitas sit maior alia·

Ad vi· sic p̄cedit̄ videt̄ em̄ q̄ imp̄ator sit maior p̄p̄ in causalitate q̄a
causa p̄maria plus influit in suū causatū q̄m secūdaria vt dicit̄ in li
bris de caus· sed plus potest imp̄ator q̄ p̄p̄ cuius signū ē q̄a eū in suū aux
iliū vocat ad defēsionē ecc̄ie· ¶ P̄ p̄ncipium et causa idem sunt· sed imp̄a
tor ē primū mouēs in corpoālib; ergo excedit in causalitate ¶ Preterea
oscula pedū et p̄stracōes prius exhibita sūt imp̄atoribbus q̄m p̄p̄e ergo
est maior ipso in causalitate· ¶ In contrarium est q̄ cause est influē mo
tū et sensū in suū causatū· Sed motū directionis et sensū cognitionis pa
pa influit in omnia mēbra ecc̄ie· in ipso em̄ viuimus mouemur et sumus·
excedit ergo omnes in causalitate· ¶ Respōsio Dicēdū q̄ sicut deus altis
sim⁹ est causa omniū in triplici genere cause finalis efficientis et formalis
vt dicit cōmentator xij· metha· sic p̄p̄ vicari⁹ eius cā est oīm credentiū mīs
terialiter· p̄mo final̄ et sup̄naturalis finis de mōstratione· nō em̄ p̄t quis
credere nisi audiēdo nec audire sine predicāte nec predicare nisi mittatur
Oportet ergo deuenire ad vnū a quo mittātur illi q̄ fideles ad finē sup̄na
turalem vocant ⁊ ista ē deductio ap̄li ad romanos x· Secūdo efficiens in
oīm credentiū gubernacōne et motione· non est em̄ abire in infinitū in mo
uentib; ⁊ motis ⁊ in rectoribus et rectis· Vnde dicit aug̃· iij· de ciuitate dei
c· iiij· q̄ quēadmodū corpora crassiora ⁊ īferiora p̄ s̄btiliora ⁊ potētiora q̄dā
ordine reguntur ita omnia corpora per spiritum vite· Et spiritus vite irra
tionalis per spiritum vite rationalem· Et spiritus vite racōnalis desertor
atq; peccator per spiritū vite rationalem pium ⁊ iustū et ille per ipsū deū
ac si vniuersa creatura p̄ creatorem suum ex quo ⁊ per quē ⁊ ī quo cōdita

atq3 instituta est· ac p hoc volūtas dei et p consequens pape qui est eius vicarius· est prima et sūma causa omniū corporalium ⁊ spiritualiū mo cōnū· q̄ nichil fit visibilit̄ ⁊ sensibiliter qd̄ nō est de interiore inuisibili atq3 insensibili et intelligibili aula sūmi imp̄atoris ut iubeat̄ aut p̄mittatur Tercio ē causa formalis in omī donoꝝ et graciaꝝ diffusione ⁊ distribucōe Est enim vniūsalis dispēsator illiꝰ infiniti thesauri puta· meriti xp̄i mati rū et apl̄orū quo ecc̄ia est dotata ⁊ ditata ⁊ xp̄i milites stipendiāt̄· ¶ Ad primū ergo ē dicēdū· q̄ hoc ipm̄ qd̄ p̄p̄ vocat imp̄atorē in suū auxiliū et ec clesie defēsionē a p̄p̄ habet causaliter effectiue ⁊ finaliter terminatiue cum gladiū īp̄ialem solū in ministeriū dei cōstet sibi esse datū· vt dicit̄ xxiij· q· iiij· c· quesitū ¶ Ad scdm̄ ē dicēdū q̄ sicut cōtingit esse multos fines vnꝰ tamē reducitur in aliū quousq3 deueniat̄ ad vltimū ad quē omnes r̄ducū tur cū nō sit in talib3 abire in infinitū sed contingit esse multos mouentes vnū tamē reducitur ad aliud quousq3 deueniatur ad p̄mū mouēs a quo cūcta mouentur ⁊ iste est deꝰ post deū est p̄p̄ vicariꝰ eꝰ ¶ Ad terciū est di cendū q̄ sicut dicit aug̃· multa de diuinis honorib3 subtracta sūt que defe rūtur humanis a subiectione mortifera vl̄ adulatione pestifera pape tn̄ vicario xp̄i nō est dubiū q̄ plures ⁊ maiores honores deferri debent quā cuicūq3 alteri īperatori vl̄ regi

Ad vij· sic p̄cedit̄ videtur em̄ q̄ īperator sit maior p̄p̄ in auctoritate Scribit̄· j· petri· ij· Subiecti estote omni humane creature p̄pter de um: siue regi q̄si p̄cellēti: siue ducib3 tanq̄ ab eo missis ad vindictā male factoꝝ: laudē v̄o bonoꝝ ¶ P̄ scribit̄ iudith· vj· ex p̄sona olofernis vt os tēdā tibi q̄ nō ē deꝰ n̄ nabuchodonosor· ⁊ q̄ ipse sit dn̄s vniūse terre· tūc p̄ babit qn̄ gladius milicie mee trāsibit per latera tua ¶ P̄ scribit̄ xcvij· di c· cōstātinus· q̄ ī p̄mo p̄uilegio dato p ipsū ecc̄ie: ꝯstitutū est vt in toto or be romani pōtifices vel sacerdotes: ita caput habeāt romanū pōtificē· sic iudices regē· auctoritatē ergo accepit papa a cōstātino· et sic in hoc fuit maior ipso ¶ In contrarium est quia auctoritas pape est in celo et in ter ra· Est autē vicarius illius de quo scribit̄ sapien̄· xviij· Insimulatū iperi um tuum portās stans in terra tangit celum· potestas aūt īperialis solū est in terra· ergo est minor illa ¶ R̄ Dicendū· q̄ illa q̄stio determinatur per illud qd̄ habetur extra de ma· et obe· c· solite benignitatis affectu· vbi p̄p̄ respondēs imp̄atori ex eo q̄ iratus fuerat q̄ in lr̄is suis visus fuit eū increpare: sic dicit potuisses aūt p̄rogatiuam sacerdocij ex eo intelligē po cius qd̄ dictū ē· nō a quolibet: s̄ a deo· nō regi s̄ sacerdoti· nō de regia stir pe s̄ de sacerdotali p̄sapia descendēti· de sacerdotib3 videlicet qui erāt in a natoth Ecce cōstitui te sup gentes et regna: vt euelles et dissipes edifices et plātes Soluitur similiter p illud qd̄ habetur xcvij· di· c constantinus

vbi sic dicit vtile iudicauimus vna cum omnibꝫ satrapis nrīs vt sicut be-
atus petrus in terris vicarius filij dei videtur esse constitutus ita principa
tus eius ptātem et auctoritatē amplius q̄m terrene impialis nostre serenitatis māsuetudo habere videtur. vnde et tenentes frenū equi ipsius p
reuerentia beati petri stratoris officiū illi exhibuimꝰ. ¶ Ad p̄mū ergo est
dicēdū q̄ beatus petrus scribebat subditis suis puocans eos ad humilitatis meritum nec ponēs eis regalis vel impialis subiectionis iugū. q̄ si
hoc intendisset supposuisset eos nedū p̄uiuti imperatorī rex eciam p̄uiuti seruorū cum dicat subiecti estote omni humane creature p̄pter deū. Planū ē
autē q̄ seruī inter creaturas dei numerantur. ¶ Ad scdm est dicendū q̄ olo
fernes qui illa verba dixit labijs caritatis vnius mulieris hebree interfectus est et nabuchodonosor q̄ se deū vniūse terre nominabat ab hoibꝫ eiectus est et cū bestijs fuit habitatio sua q̄mdiu nō recognouit deū celi eē dominū vniuersorū vt dicitur danielis. iiij. ¶ Ad terciū est dicēdū q̄ constantinus nō dixit se esse caput oīm sz solū illorū qui erant sue iurisdictioni subiecti. Non em̄ imperator vel rex accipit ptātem gladij sup bonos et malos vniuersaliter sz solū sup eos qui sunt eorū ptāti commissi. nec cōstantinus p̄pam constituit esse caput oīm sacerdotū principaliter effectiue q̄ sic cōstantinus est caput ab ipso xp̄o qui dixit petro. Tu vocaberis cephas sed solū instrumentaliter amministratiue. Exhibuit enim sua imperiali potentia ministerium quo omnes beatum siluestrū sūmū pontificē recognoscerēt.

Sequitur questio xxxvij. de imperij translatione.

Vterus considerandū est de imperij translatione circa quōd querūtur sex. Primo vtrū auctoritate p̄pe facta sit trāslatio oīm regnorū. Secdo vtrū auctoritate p̄pe specialiter imperiū trāslatū sit ad romanos. Tercio vtrum auctoritate pape imperiū translatum sit a romanis ad grecos. Quarto vtrū auctoritate pape imperiū translatū sit a grecis ad germanos. Quinto vtrū auctoritate p̄pe iperiū possit trāsferri a germanis ad alios. Sexto vtrū auctoritate p̄pe ordinādū sit studiū semp̄ seq̄ imperium a regalem miliciam.

Ad p̄mū sic proceditur videt̄ em̄ q̄ auctoritate p̄pe nō sit facta translatio omniū regnorū. Scribitur em̄ dan. ij. q̄ deus ipse mutat tēpora a etates transfert regnū et constituit. nō ergo hoc fit auctoritate p̄pe. ¶ Ꝑ scribitur ecclesiastici x. q̄ deus regnum a gente in gentē trāsfert p̄pter iniusticias et cōtumelias et diūsos dolos peccatorum. ergo habundātia magis q̄m p̄pe potencia facta est trāslatio ipsorū regnorū. ¶ Ꝑ scribitur i. paralip. x q̄ deus interfecit saulem a transtulit regnum eius ad dauid filium ysai ¶ In contrarium est quia mediante sacerdotali vel p̄phetali pronunciatione qui pro illo tempore loco pape vicem dei gerebant facta est